three possible barrows recorded (Fig. 2). Four completely or almost completely excavated barrows had one burial each; the fifth had eight burials. The find assemblages discovered in the burials are characteristic to the East Lithuanian barrow range (Figs. 3, 4).

The location of another burial site in the old bed of the river Kernavėlė, somewhat further NE of the more broadly investigated farmstead, was recorded. A cremation with grave goods characteristic of the Middle Ages, i.e. the 13th–14th centuries, was found there.

The pits and upper layers of the excavated areas contained the remains of the Semeniškės village farmsteads that have been built there ever since the end of the last millennium: pottery sherds as well as glass, metal, and other artefacts.

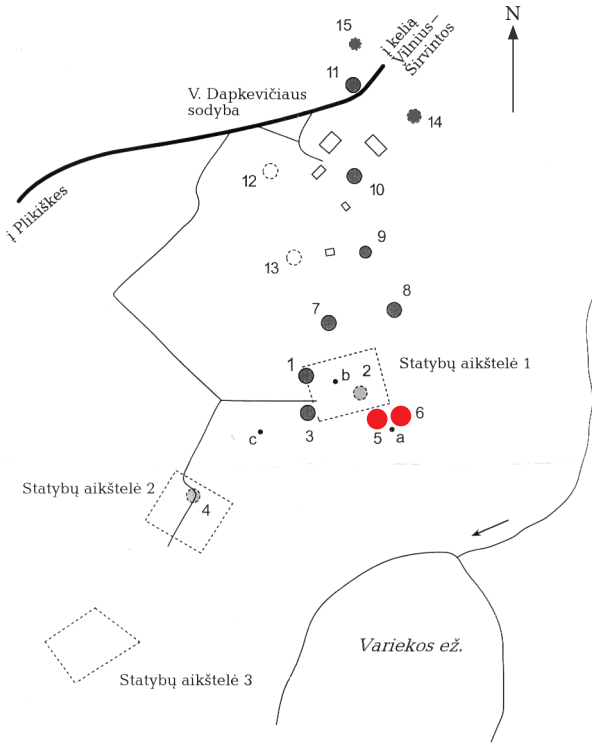

1 pav. Turlojiškių pilkapyno P dalies planas (raudonai 2009 m. ištirti pilkapiai). V. Vaitkevičiaus brėž., papildytas L. Kurilos.

Fig. 1. The plan of the E part of Turlojiškės barrow cemetery (the barrows excavated in 2009 are marked in red).

Laurynas Kurila

Turlojiškių pilkapynas

2009 m. buvo tęsiami 2005 m. pradėti Turlojiškių pilkapyno (Širvintų r.) (31274) tyrinėjimai. Pilkapynas yra apie 300 m į Š nuo Variekos ežero, Musės upės kairiojo kranto aukštumoje, į PV nuo senojo Vilniaus–Ukmergės plento, abipus žvyrkelio, vedančio iš šio plento į Sakalniškes. Pilkapyne, apie 350x150 m dydžio plote, yra ar iki archeologinių tyrinėjimų buvo mažiausiai 18–20 sampilų. Praeityje jų būta gerokai daugiau, tačiau nemažai pilkapių sunaikinta. Dauguma išlikusių sampilų irgi yra apardyti. Apie 1945 m. kelis pilkapius nukasė vietos gyventojai. Apie 1958 m. didelė dalis pilkapyno teritorijos buvo suarta ir apsodinta mišku. Vilniaus–Panevėžio automagistralės tiesimo darbų metu (XX a. 8-ajame dešimtmetyje) nukasta visa iki tol buvusio didesnio pilkapyno Š dalis. Be to, išlikusioje paminklo dalyje pastatyta sodyba, kurios Š pakraštį kirto žvyrkelis į Sakalniškes. Apie 1960 m. per pilkapyno Š dalį nutiesta apie 40 m pločio magistralinio dujotiekio proskyna, kuri periodiškai mineralizuojama. Pilkapyno P dalyje buvo suplanuoti statybų darbai, kurie sustabdyti tiktai paskelbus jį kultūros vertybe. Kiek iš viso pilkapių Turlojiškėse buvo sunaikinta, neaišku. Tačiau galima manyti, jog išliko tik maža buvusio didelio pilkapyno dalis.

Iki šiol archeologiniai tyrinėjimai vykdyti daugiausiai pilkapyno P dalyje. 2005 m. ištirta vieno spėjamo pilkapio dalis ir aptikta degintinių kaulų bei keramikos šukių (Z. Baubonis; žr. *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 84). 2006 m. ištirtas vienas suardytas pilkapis, kuriame rastas degintinis kapas, ir lokalizuotos dar dviejų sunaikintų pilkapių vietos, kuriose aptikta įkapių iš suardytų kapų. Radiniai datuojami I tūkst. II puse – II tūkst. pradžia. Tais pačiais metais į ŠV nuo pilkapyno atlikti žvalgomieji tyrinėjimai. Nustatyta, kad šioje vietoje irgi gali būti pilkapių liekanų (V. Vaitkevičius; žr. *ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 134–137, 488–489). 2008 m. archeologinių žvalgymų metu neseniai buldozeriu sustumdytoje dujotiekio proskynoje, pačiame jos pakraštyje aptiktas ir ištirtas degintinis kapas, kuriame aptikta geležinė yla, adata ir žalvarinė lankinė segė trikampe kojele. Pagal įkapes kapas datuojamas V–VI a. Į PV nuo jo vietos pastebėtos apardyto sampilo liekanos, kurios liko neištirtos (V. Vaitkevičius; žr. *ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 112–114).

2009 m. ištirti 2 dujotiekio proskynos apardyti pilkapiai (1 pav.). Jiems grėsė nuolatinis pakartotinis niokojimas mineralizuojant proskyną. Iš viso ištirtas 201,85 m² plotas.

Pilkapis 5(14) (tęstinė ištirtų pilkapių numeracija, skliausteliuose nurodytas numeris pilkapyno plane) buvo pilkapyno Š dalyje (turint omenyje didelį skaičių anksčiau sunaikintų pilkapių, greičiausiai jis buvęs pilkapyno centrinėje dalyje), į PV nuo dujotiekio proskynos PV pakraščio. Sampilas buvo miške, tik jo ŠR pakraštys pateko į dujotiekio proskyną ir buvo apardytas. Šioje vietoje 2008 m. ir buvo aptiktas *degintinis kapas 1* (žr. *ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 112–114). Iki tyrinėjimų pilkapis buvo labai suplokštėjęs (greičiausiai nuartas sodinant mišką) ir vos pastebimas. Vizualiai sampilas atrodė apie 8 m skersmens ir apie 30–55 cm aukščio.

Tyrinėjimų plotas išmatuotas taip, kad apimtų 2008 m. ištirto kapo vietą, kurio kontūrai dar buvo matomi žemės paviršiuje. Pilkapio vietoje ištirtas 101,85 m² plotas (atmetus 2008 m. ištirtą plotą – 98,85 m²).

Po velėnos ir miškožemio sluoksniu buvo sampilo likučiai – iki 15 cm storio šviesaus gelsvo smėlio su pavieniais smulkiais degėsiais sluoksnelis. Jis fiksuotas ne visame pilkapyje, o tik maždaug 5,5x4,5 m dydžio plote. Šis sluoksnis buvo stipriai apardytas, kai kur visai neišlikęs. Pilkapio pagrindas išliko geriau. Tai buvo 10–32 cm storio šviesiai pilko smėlio beveik be degėsių sluoksnis. Jis fiksuotas apie 6–7 m skersmens plote. Nukasant sampilą atsitiktinai rasti keli degintiniai kaulai.

Pilkapis buvo be akmenų vainiko ir be būdingo duobių ar griovių žiedo. Tik jo R pakraštyje buvo 3,15x1,55 m dydžio netaisyklingai ovali duobė, orientuota ŠR–PV kryptimi (2 pav.). Pjūvyje ji buvo 30 cm gylio, užpildyta tamsiai pilka žeme su pavieniais smulkiais degėsiais. Įvairiose duobės užpildo vietose surinkta nedaug degintinių kaulų (osteologinė analizė rengiant straipsnį dar nebuvo atlikta). Tai galėjo būti šio arba kito, gretimo, jau visiškai sunaikinto pilkapio duobė. Ji buvo apardyta – užpilde rastos ir kelios šiuolaikinės šiukšlės. Degintiniai kaulai galėjo tiek buvę suberti į duobę, tiek atstumdyti iš suardytų sampilų.

Pilkapyje aptiktas dar vienas *degintinis kapas 2*. Jis buvo įrengtas beveik pilkapio centre, apie 1 m į V nuo jo. Kapas atidengtas 20 cm gylyje, ant pilkapio pagrindo. Degintiniai kaulai buvo paskleisti apie 2x1,5 m dydžio plote iki 10 cm storio sluoksniu ir nesudarė aiškesnių koncentracijų (3 pav.). Jie buvo šva-

riai išrinkti iš laidotuvių laužo, tarp jų beveik nebuvo degėsių. Kaulų kape surinkta nedaug. Kapo R pakraštyje pagrindo lygyje išsiskyrė apie 35x30 cm dydžio perdegusio smėlio dėmė – galbūt supiltas iš laidotuvių laužavietės atneštas smėlis. Greta jos, kapo ŠR pakraštyje gulėjo keli stambesni suanglėjusios medienos fragmentai. Įkapių kape neaptikta.

Pilkapis 6(15) buvo išlikusio pilkapyno Š dalyje, dujotiekio proskynoje. Iki tyrinėjimų sampilas buvo visiškai nustumdytas. Pilkapio vietoje žemės paviršius buvo lygus, jame išsiskyrė tik apskritas apie 8 m skersmens kiek smėlingesnis ir skurdesne augmenija apžėlęs plotas (išlyginto sampilo vietoje dar nebuvo susidaręs velėnos sluoksnis). Žemės paviršiuje aptikti keli degintiniai kaulai. Pilkapio vietoje ištirtas 100 m² plotas.

Sampilo smėlio sluoksnis buvo visiškai suardytas. Nežymios iki 16 cm storio jo liekanos fiksuotos tiktai į Š nuo perkasos centro. Apie 10–15 cm storio rusvai pilkšvas pilkapio pagrindo smėlio sluoksnis su smulkiais degėsiais ir pavieniais stambesniais angliukais buvo išlikęs geriau, tačiau irgi daug kur apardytas. Atrodo, pagrindas buvo išlikęs apie 6 m skersmens plote. Sprendžiant pagal apytikslius jo kontūrus, pilkapio sampilas iki suardymo galėjo būti apie 6–8 m skersmens.

Pilkapis buvo be akmenų vainiko, duobių ar griovių. Tačiau buvusio sampilo R dalyje buvo apie 2,3x1,5 m dydžio ovali, ŠV–PR kryptimi orientuota duobė, užpildyta šviesiai pilku smėliu. Jos kontūro paviršiuje gulėjo vienas nedidelis akmuo. Pjūvyje duobė buvo apie 70 cm gylio. Joje išsiskyrė apie 75x65 cm dydžio ir apie 2 cm gylio tamsesnio pilko degėsingo smėlio su pavieniais stambesniais angliukais dėmė. Duobės užpilde rastas vienas degintinis kaulas. Tai leidžia sieti duobę su

2 pav. Pilkapis 5(14) pasiekus įžemį, atidengtas duobės kontūras iš R pusės. L. Kurilos nuotr.

Fig. 2. Barrow 5(14), after reaching sterile soil and showing the unearthed pit's contours, as seen from the E.

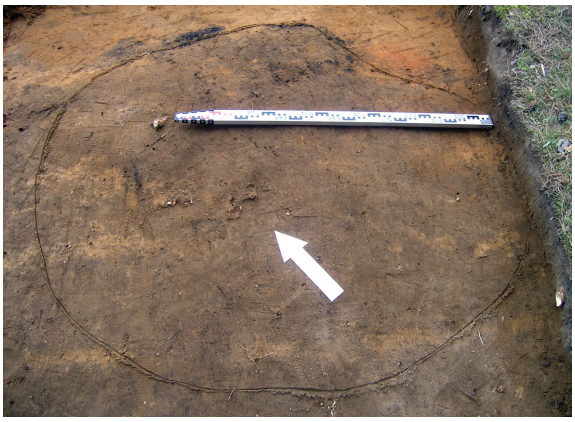

3 pav. Pilkapio 5(14) degintinio kapo 2 paviršius. L. Kurilos nuotr.

Fig. 3. The surface of cremation 2 in barrow 5(14).

pilkapio konstrukcija. Duobės užpildo struktūra (šviesus, panašus į įžemį smėlis) ir jos padėtis (netoli nuo spėjamo buvusio pilkapio centro) verčia manyti, kad tai nebuvo būdinga duobė pilkapio pakraštyje. Atrodo, ši duobė buvo iškasta dar iki supilant sampilą. Galbūt ji buvo skirta kokioms nors apeigoms, kurių

4 pav. Pilkapio 6(15) degintinio kapo 1 duobės pjūvis. L. Kurilos nuotr.

Fig. 4. The profile of cremation 1 in barrow 6(15).

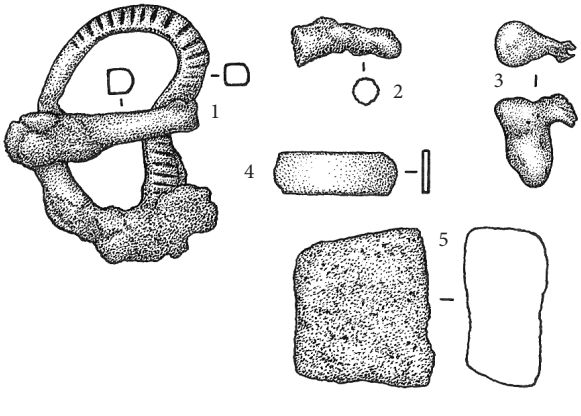

5 pav. Pilkapio 6(15) degintinio kapo 1 įkapės: 1 – sagtis, 2 – geležinio dirbinio fragmentas, 3 – žiedo fragmentas, 4 – žalvarinio papuošalo fragmentas, 5 – keramikos šukė (?). I. Maciukaitės pieš.

Fig. 5. The grave goods from cremation 1 in barrow 6(15): 1 – a buckle, 2 – a fragment of an iron artefact, 3 – a fragment of a ring, 4 – a fragment of a bronze ornament, 5 – a pottery sherd (?).

metu į užpildą pateko degėsių ir degintinis kaulas. Duobė greičiausiai užkasta pilkapio pylimo metu ir buvo visiškai uždengta sampilo. Panašių duobių sampilo vidinėje dalyje buvo ir kai kuriuose kituose tyrinėtuose I tūkst. vidurio pilkapiuose (Baliuliai, Baltadvaris, Peršaukštis (Kasčiukai) II, Paduobė (Šaltaliūnė) III, Riklikai, Sudota I, Taurapilis). Dar viena 50x30 cm dydžio ir 24 cm gylio duobutė, užpildyta tamsiai pilka degėsinga žeme su pavieniais stambesniais angliukais, buvo sampilo Š dalyje.

Degintinis kapas 1 buvo įrengtas greičiausiai buvusio pilkapio centre ar kiek į Š nuo jo. Kapas aptiktas pagrindo lygyje, apie 10 cm gylyje. Degintiniai kaulai buvo išbarstyti apie 2,7x1,3 m dydžio plote, orientuotame ŠV–PR kryptimi. Jokių aiškesnių dėmės kontūrų nebuvo matyti. Tarp kaulų buvo nedaug smulkių degėsių. Nukasus pagrindo sluoksnį, 20 cm gylyje išryškėjo duobės kontūras. Jis buvo netaisyklingai ovalus, apie 2,35x1,35 m dydžio, ištęstas ŠV–PR kryptimi. Duobės kontūras ne visai sutapo su ant pagrindo fiksuotos kaulų koncentracijos ribomis. Pjūvyje kapo duobė buvo užapvalintu dugnu, 50 cm gylio. Jos užpildas buvo maišytas gelsvas, balkšvas ir šviesiai pilkas smėlis su smulkiais degėsiais (4 pav.). Degintiniai kaulai buvo sumaišyti su smėliu ir paskleisti visame duobės užpilde. Atrodo, laidotuvių metu dalis kaulų buvo supilti į duobę, o likusieji – suberti virš jos jau užkasus. Ar kapo duobėje ir ant pagrindo buvo palaidoti to paties asmens (asmenų?) palaikai, bus galima spręsti tiktai atlikus kaulų osteologinę analizę.

Įvairiose duobės užpildo vietose rastos įkapės: apdegusi geležinė B formos sagtis, ornamentuota skersiniais ranteliais, neapdegęs (?) neaiškaus geležinio dirbinio fragmentas, apdegęs (?) žalvarinio žiedo fragmentas, apsi-

lydęs žalvarinio dirbinio fragmentas ir neaiškus darinys (korėta keramikos šukė?) (5 pav.).

Tyrinėti pilkapiai skiriami Rytų Lietuvos pilkapių kultūrai. Pilkapį 5(14) pagal 2008 m. ištirto kapo įkapes galima datuoti V–VI a., pilkapį 6(15) pagal kapo įkapių kompleksą – V–VII a.

Turlojiškės barrow cemetery

The excavation of Turlojiškės barrow cemetery (Širvintos District) continued in 2009. Two barrows, which had been disturbed by gas line clearings and were threatened with complete destruction, were investigated. A total of 201.85 m² were excavated (Fig. 1).

The NE edge of barrow 5(14) had been disturbed by bulldozing the land swin the clearing. Cremation 1, which contained an iron awl, an iron needle, and a bronze crossbow brooch, was discovered and excavated in the disturbed part in 2008. Prior to the excavation, the mound had been greatly flattened and visually appeared to be about 8 m in diameter and about 30–55 cm high. The barrow had no kerb and on its E edge had a 3.15 x 1.55 x 0.3 m pit that contained cremated bones (Fig. 2). The pit could belong to this barrow or to a completely destroyed nearby barrow. Another burial, cremation 2, was discovered almost at the barrow's centre. Cremated bones had been scattered on the base in an area about 2 x 1.5 m in size (Fig. 3). No grave goods were discovered in the burial.

Barrow 6(15) had been completely bulldozed. Its remains appeared to be about 8 m in diameter. The barrow had no kerb, pits, or ditches. But a pit of about 2.3 x 1.5 x 0.7 m was found in the E part of the mound. It contained one cremated bone and does not seem to be a characteristic barrow edge pit. It had most likely been dug prior to the mound's creation and then buried during it. A burial, cremation 1, was discovered in the barrow. It had most likely been placed near the former centre of the mound. Some of the bones were placed in a pit about 2.35 x 1.35 x 0.5 m in size and oriented in a NW–SE direction, the rest were scattered above the pit at the level of the base (Fig. 4). The burial pit contained a charred iron buckle, an uncharred (?) fragment of an uncertain iron artefact, a charred (?) fragment of a bronze ring, a partially melted fragment of a bronze artefact, and an uncertain artefact (a pottery sherd?) (Fig. 5).

The excavated barrows have been assigned to the East Lithuanian barrow culture. Barrow 5(14) can be dated to the 5th–6th-centuries, barrow 6(15) to the 5th–7th-centuries.